

Phân tích các yếu tố ảnh hưởng đến đa dạng hóa thu nhập của hộ gia đình tại Đầm Nại, tỉnh Ninh Thuận

Trần Hoài Nam, Nguyễn Xuân Thành

Email: hoainam@hcmuaf.edu.vn

Trường Đại học Nông Lâm Thành phố Hồ Chí Minh

Ngày nhận bài: 07/06/2023; Ngày sửa bài: 10/07/2023; Ngày duyệt đăng: 07/8/2023

Tóm tắt

Đa dạng hóa thu nhập không những giúp hộ gia đình tăng thu nhập và nâng cao mức sống mà còn là cơ sở giúp các nhà hoạch định chính sách ra quyết định trong công cuộc giảm nghèo hướng đến phát triển bền vững. Chỉ số Simpsons Index of Diversity (SID) đo lường mức độ đa dạng hóa thu nhập và mô hình hồi quy đa biến với phương pháp bình phương bé nhất (OLS) được sử dụng trong nghiên cứu nhằm mục tiêu phân tích các yếu tố ảnh hưởng đến đa dạng hóa thu nhập của hộ gia đình tại Đầm Nại, tỉnh Ninh Thuận. Dữ liệu được thu thập thông qua phỏng vấn trực tiếp 402 hộ gia đình trong tháng 5 năm 2023 tại Đầm Nại. Kết quả nghiên cứu cho thấy thu nhập bình quân đầu người của hộ gia đình còn thấp (50,316 triệu đồng/năm) và mức độ đa dạng hóa thu nhập cũng rất thấp với SID là 0,21. Bên cạnh đó, kết quả của mô hình hồi quy cũng chỉ ra các biến như: trình độ học vấn, số lượng lao động, quy mô hộ, thu nhập từ nông nghiệp và nghề nghiệp của chủ hộ có ảnh hưởng đến khả năng đa dạng hóa thu nhập của hộ, trong đó biến quy mô hộ, trình độ học vấn và số lao động có tác động mạnh đến mức độ đa dạng hóa thu nhập của hộ gia đình tại Đầm Nại, tỉnh Ninh Thuận. Qua đó, nghiên cứu đưa ra các hàm ý chính sách nhằm đa dạng hóa sinh kế và nâng cao thu nhập của người dân địa phương.

Từ khóa: chỉ số SID, đa dạng hóa thu nhập, thu nhập phi nông nghiệp, Đầm Nại, thu nhập hộ gia đình

JEL code: D13, D31, Q01, Q18, R28

Analysis of the factors affecting to diversification of households' income in Nai lagoon, Ninh Thuan province

Tran Hoai Nam, Nguyen Xuan Thanh

Correspondence: hoainam@hcmuaf.edu.vn

Nong Lam University - Ho Chi Minh City

Received: 07/06/2023; Revised: 10/07/2023; Accepted: 07/8/2023

Abstract

Income diversification not only increases household income and improves the standard of living but also bases policymakers make decisions in the program of poverty reduction to sustainable development. Simpsons Index of Diversity (SID) and the multivariate regression model and the least square estimation (OLS) were used to estimate the degree of income diversification and analyze the factors affecting the diversification of households'

income in Nai lagoon, Ninh Thuan province. The data were collected through direct interviews with 402 households in May 2023 in Nai lagoon. The study results showed that household income per capita is still low (50.316 million VND/ year), and Simpson Index of Diversity (SID = 0.21) is very low. In addition, the result of the regression model also shows that education level, number of laborers, household size, agricultural income, and career affect the diversification of households' income, in which the household size variable, education level, and number of laborers have the strongest impact on the diversification of households' income in Nai lagoon, Ninh Thuan province. Thereby, the study proposes policy implications to diversify livelihoods and increase income for local people.

Keywords: *diversification, household income, Nai lagoon, non-farm income, Simpson Index of Diversity*

1. Đặt vấn đề

Phát triển sinh kế, nâng cao thu nhập cho người dân là một trong những mục tiêu xuyên suốt của quá trình phát triển kinh tế tại Việt Nam. Trong sự phát triển chung của đất nước, khu vực nông thôn luôn giữ vai trò quan trọng, với khoảng 60% dân số sinh sống ở nông thôn và hoạt động trong lĩnh vực nông nghiệp nên việc tăng thu nhập cho các hộ gia đình ở khu vực nông nghiệp và nông thôn là mục tiêu quan trọng mà Việt Nam luôn chú trọng (Nguyễn Thanh Nga và cộng sự, 2022; Đàm Thị Thu Trang, 2023). Những năm gần đây đã có nhiều chính sách, chương trình hành động như: nông thôn mới, chính sách tam nông (nông nghiệp, nông thôn, nông dân) với mục tiêu làm thay đổi bộ mặt nông thôn Việt Nam. Mặc dù vậy, thu nhập của lao động ở khu vực nông nghiệp vẫn là một vấn đề nan giải, tính đến năm 2022, thu nhập bình quân đầu người tại Việt Nam là 56,04 triệu đồng/người/năm trong đó khu vực nông nghiệp chỉ đạt khoảng 46,32 triệu đồng/người/năm (Tổng cục thống kê, 2022). Trong điều kiện Việt Nam là quốc gia chịu ảnh hưởng từ biến đổi khí hậu, đa dạng hoá thu nhập giúp các hộ gia đình có thêm lựa chọn và linh hoạt trong việc sử dụng các nguồn lực, giảm phụ thuộc vào một ngành sản xuất duy nhất và cải

thiện chất lượng cuộc sống (Cục biến đổi khí hậu, 2022).

Ninh Thuận là tỉnh thuộc vùng duyên hải Nam Trung Bộ có dải đồng bằng hẹp, địa hình phức tạp, trong đó Đầm Nại được xem là một trong 12 đầm phá quan trọng ở Việt Nam với diện tích tự nhiên khoảng 1.200 ha. Đầm Nại mang tính điển hình của đầm phá nhiệt đới khô hạn ven biển giữ vai trò điều hòa ngập lụt, cân bằng nguồn nước. Phần lớn dân cư trong đầm sinh sống chủ yếu bằng sản xuất nông nghiệp, nuôi trồng và đánh bắt thủy hải sản. Mặt khác, để đảm bảo cuộc sống của người dân, tỉnh Ninh Thuận đã đẩy mạnh cơ cấu lại nền kinh tế với mô hình tăng trưởng theo chiều sâu, ứng dụng khoa học công nghệ, trong đó đa dạng hóa thu nhập hộ gia đình thông qua các hoạt động nông nghiệp và phi nông nghiệp với mục tiêu phấn đấu đến năm 2030 thu nhập bình quân đầu người đạt 200 triệu đồng/người (Hội đồng Nhân dân tỉnh Ninh Thuận, 2023). Do đó, mục tiêu của nghiên cứu này nhằm phân tích các yếu tố ảnh hưởng đến đa dạng hóa thu nhập của hộ gia đình tại Đầm Nại, tỉnh Ninh Thuận thông qua đó kỳ vọng sẽ góp phần đưa ra những thông tin hữu ích trong việc hoạch định các chính sách cải thiện thu nhập sinh kế của người dân địa phương.

2. Cơ sở lý thuyết

Thu nhập được xem là một phần tiền thường cho người chủ sở hữu các yếu tố sản xuất cố định như đất đai, vốn, lao động khi đưa các yếu tố này tham gia vào quá trình sản xuất để tạo ra sản phẩm. Thu nhập tính theo bình quân đầu người/ năm là tổng các nguồn thu nhập của hộ/ năm chia đều cho các thành viên trong gia đình (United Nations, 2007; Đinh Phi Hồ và Hoàng Thị Thu Huyền, 2010).

Đa dạng hóa thu nhập của nông hộ được xem là các hộ gia đình nông thôn dựa vào thu nhập từ nhiều nguồn khác nhau từ thu nhập trong nông nghiệp đến thu nhập phi nông nghiệp (Minot và cộng sự, 2006; Agyeman và cộng sự, 2014) hay đa dạng hóa thu nhập là chiến lược thu nhập trong sinh kế của các hộ gia đình nông thôn nhằm tăng nguồn thu từ các hoạt động kinh tế khác nhau (Alobo Loison và Bignebat, 2017). Các hộ gia đình thực hiện đa dạng hóa thu nhập khi gặp các yếu tố tiêu cực như rủi ro, mất mùa, sự khan hiếm về đất đai, khó khăn trong vấn đề mở rộng thị trường nhằm tìm kiếm các hoạt động sinh kế bổ sung trong hoặc ngoài các hoạt động nông nghiệp (Agyeman và cộng sự, 2014). Mặt khác, đa dạng hóa thu nhập của hộ gia đình cũng được thực hiện khi có những yếu tố tích cực như thương mại hóa nông nghiệp, cải thiện cơ sở hạ tầng, vị trí gần trung tâm đô thị, sự phát triển thị trường lao động, đổi mới trong giáo dục và công nghệ (Haggblade và cộng sự, 2010; Losch và cộng sự, 2012; Phạm Tuấn Anh và Nguyễn Thu Hà, 2018; Huỳnh Ngọc Chương và cộng sự, 2021). Một số chỉ số được sử dụng để đo lường đa dạng hóa thu nhập như NIS (số lượng các nguồn thu của hộ), chỉ số SID (Simpson Index of Diversity - đo lường sự đa dạng), chỉ số NFS (Non-farm income

share - tỷ lệ thu nhập phi nông nghiệp của hộ), trong đó SID được sử dụng khá phổ biến trong nhiều nghiên cứu (Mzyece và Ng'ombe, 2020; Huỳnh Ngọc Chương và cộng sự, 2021; Block và Webb, 2001; Đàm Thị Thu Trang, 2023).

Bên cạnh đó, các nghiên cứu trước đây cho thấy sự đa dạng hóa trong thu nhập của hộ gia đình chịu ảnh hưởng bởi nhiều yếu tố như tuổi chủ hộ, trình độ học vấn, quy mô hộ gia đình, số lao động, diện tích đất sản xuất nông nghiệp (Sayedi và Jinjiri, 2015; Kanwal và cộng sự, 2016; Khúc Văn Quý và cộng sự, 2016; Hứa Thị Phương Chi và Nguyễn Minh Đức, 2016; Diep và Vien, 2017; Alobo Loison và Bignebat, 2017; Phạm Tuấn Anh và Nguyễn Thu Hà, 2018; Huỳnh Ngọc Chương và cộng sự, 2021; Kazmi và cộng sự, 2023); thu nhập từ nông nghiệp (Sayedi và Jinjiri, 2015; Hứa Thị Phương Chi và Nguyễn Minh Đức, 2016); nghề nghiệp chủ hộ (Đàm Thị Thu Trang, 2023); dân tộc (Diep và Vien, 2017; Phạm Tuấn Anh và Nguyễn Thu Hà, 2018). Các yếu tố ảnh hưởng đến đa dạng hóa thu nhập không chỉ có ý nghĩa đối với hộ gia đình, mà còn là cơ sở ra quyết định đối với các nhà hoạch định chính sách nhằm hỗ trợ cải thiện sinh kế cho các hộ dân địa phương. Kế thừa kết quả nghiên cứu trước đó và chọn lọc những nhân tố phù hợp với đặc điểm của địa phương, nhóm nghiên cứu tiến hành khảo sát đánh giá các yếu tố ảnh hưởng tới đa dạng hóa sinh kế của các hộ dân tại Đàm Nai bao gồm 8 nhân tố: tuổi chủ hộ, trình độ học vấn, quy mô hộ, số lao động, diện tích sản xuất nông nghiệp, thu nhập từ nông nghiệp, nghề của chủ hộ và dân tộc.

3. Phương pháp nghiên cứu

3.1. Phương pháp thu thập dữ liệu

Cỡ mẫu phỏng vấn được áp dụng theo công thức Yamane (1967):

$$n = \frac{N}{1+(N \cdot e^2)} \quad (1)$$

Trong đó: n là số mẫu cần phỏng vấn, N là tổng thể của đối tượng được phỏng vấn, e là sai số cho phép với độ tin cậy 95%. Theo báo cáo của Ủy ban Nhân dân xã Tri Hải năm 2022, tổng số hộ gia đình tại khu vực Đầm Nai là 1.495 hộ, do đó cỡ mẫu đạt yêu cầu được xác định theo công thức (1) vào khoảng 314 quan sát. Nghiên cứu đã tiến hành thu thập 402 hộ gia đình để thực hiện kiểm định mô hình nghiên cứu. Số liệu được thu thập trong tháng 5 năm 2023 tại khu vực Đầm Nai, tỉnh Ninh Thuận thông qua phỏng vấn trực tiếp bằng phương pháp phi ngẫu nhiên thuận tiện với bảng câu hỏi cấu trúc.

Ngoài ra, thông tin thứ cấp được thu thập từ nhiều nguồn khác nhau bao gồm: báo cáo, các số liệu của các cơ quan thống kê; các nghiên cứu trong và ngoài nước.

3.2. Phương pháp phân tích và xử lý số liệu

3.2.1. Chỉ số đa dạng hóa thu nhập hộ gia đình

Nghiên cứu sử dụng chỉ số Simpsons Index of Diversity (SID) được sử dụng phổ biến trong nhiều nghiên cứu trước đó để đo lường tính đa dạng hóa thu nhập hộ gia đình (Mzyece và Ng'ombe, 2020; Huỳnh Ngọc Chương và cộng sự, 2021; Đàm Thị Thu Trang, 2023) với công thức được xác định

như sau:

$$SID = 1 - \sum_{i=1}^N p_i^2 \quad (2)$$

Trong đó:

P_i : Tỷ số của thu nhập tạo bởi nguồn thu i so với tổng thu nhập hộ gia đình

N : Tổng số nguồn thu của hộ gia đình

Chỉ số SID dao động từ 0 đến 1, khi hộ gia đình chỉ tham gia một hoạt động SID = 0 và khi số hoạt động tăng tỷ trọng P_i sẽ giảm xuống và chỉ số SID sẽ tiến về 1. Mức độ đa dạng hóa thu nhập dựa vào chỉ số SID được đánh giá: không đa dạng (từ 0 - 0,25), ít đa dạng (từ 0,26 - 0,50), đa dạng (từ 0,51 - 0,75), rất đa dạng (>0,75). Các nguồn thu nhập của hộ gia đình được khảo sát trong nghiên cứu bao gồm: nông nghiệp (trồng trọt, chăn nuôi, thủy sản) và phi nông nghiệp (kinh doanh, làm thuê, lương công chức và lương hưu, trợ cấp xã hội).

3.2.2. Mô hình hồi quy các yếu tố ảnh hưởng đến đa dạng hóa thu nhập của hộ gia đình

Phương pháp hồi quy tuyến tính đa biến cũng được sử dụng để phân tích các yếu tố ảnh hưởng đến đa dạng hóa thu nhập của hộ gia đình tại Đầm Nai, tỉnh Ninh Thuận bao gồm 8 yếu tố: tuổi chủ hộ, trình độ học vấn, diện tích đất nông nghiệp, số lao động, quy mô hộ, thu nhập từ nông nghiệp, dân tộc và nghề nghiệp (Bảng 1).

Bảng 1. Các biến độc lập và kỳ vọng dấu trong mô hình

Tên biến	Kỳ vọng dấu	Giải thích	Nguồn tham khảo
Tuổi chủ hộ (X_1)	(-)	Chủ hộ càng lớn tuổi sẽ gặp nhiều khó khăn trong lao động nên giảm mức độ đa dạng hóa.	Sayedli và Jinjiri, 2015; Kanwal và cộng sự, 2016; Khúc Văn Quý và cộng sự, 2016; Hứa Thị Phương Chi và
Trình độ học vấn (X_2)	(+)	Trình độ học vấn của chủ hộ càng cao mức độ tìm nguồn thu nhập sẽ lớn.	

Tên biến	Kỳ vọng dấu	Giải thích	Nguồn tham khảo
Diện tích đất NN (X_3)	(-)	Diện tích đất nông nghiệp càng lớn hộ sẽ tập trung vào sản xuất nông nghiệp	Nguyễn Minh Đức, 2016; Diep và Vien, 2017; Aloba Loison và Bignebat, 2017; Phạm Tuấn Anh và Nguyễn Thu Hà, 2018; Huỳnh Ngọc Chương và cộng sự, 2021; Kazmi và cộng sự, 2023
Số lao động (X_4)	(+)	Hộ gia đình có lao động càng nhiều khả năng tìm kiếm được nhiều công việc khác nhau.	Sayedı và Jinjiri, 2015; Hứa Thị Phương Chi và Nguyễn Minh Đức, 2016
Quy mô hộ (X_5)	(+)	Quy mô hộ càng lớn mức độ đa dạng hóa thu nhập càng cao.	Diep và Vien, 2017; Phạm Tuấn Anh và Nguyễn Thu Hà, 2018
Thu nhập từ nông nghiệp (X_6)	(-)	Thu nhập từ nông nghiệp càng thấp hộ gia đình phải tìm các nguồn thu nhập khác từ hoạt động phi nông nghiệp.	Đàm Thị Thu Trang, 2023
Dân tộc (D_1)	(+)	Nếu hộ là dân tộc Kinh khả năng tìm nguồn thu nhập khác nhau sẽ cao hơn hộ dân tộc thiểu số.	
Nghề nghiệp (D_2)	(-)	Nếu nghề nghiệp chính của hộ là nuôi trồng và đánh bắt thủy sản khả năng đa dạng hóa thu nhập sẽ thấp hơn những hộ khác	

Mô hình hồi quy được đề xuất như sau:

$$Y = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \beta_3 X_3 + \beta_4 X_4 + \beta_5 X_5 + \beta_6 X_6 + \beta_7 D_1 + \beta_8 D_2 + \varepsilon_i \quad (3)$$

Trong đó:

Y: biến phụ thuộc là chỉ số đo lường mức độ đa dạng hóa thu nhập SID

X_i : các biến độc lập

Các dữ liệu đã thu thập được tổng hợp, tính toán và phân tích bằng phần mềm Excel và Eviews 9.

4. Kết quả và Thảo luận

4.1. Mô tả nguồn thu nhập của hộ gia đình tại Đầm Nai, tỉnh Ninh Thuận

4.1.1. Một số đặc điểm về nhân khẩu học và xã hội học của hộ điều tra

Kết quả nghiên cứu cho thấy, trình độ học vấn của các hộ gia đình tương đối thấp với tỷ lệ người mù chữ là 5,47%, trình độ tiểu học và trung học cơ sở chiếm 68,16%, điều này có thể ảnh hưởng tới khả năng tiếp cận thông tin và tìm kiếm các nguồn thu nhập của hộ. Độ tuổi của chủ hộ tập trung chủ yếu trong khoảng từ 30 tuổi đến 60 tuổi là 69,9%, ở độ tuổi này các chủ hộ vẫn còn đủ sức khỏe để tiếp tục tham gia các hoạt động sản xuất nhằm mang lại nguồn thu nhập đa dạng (Hứa Thị Phương Chi và Nguyễn Minh Đức, 2016). Về cơ cấu nghề nghiệp, các hộ gia đình hoạt động chủ yếu trong lĩnh vực phi nông nghiệp chiếm tỷ lệ 43,54% (Bảng 2).

Bảng 2. Thông tin chung về đối tượng phỏng vấn

Thông tin chung	Tần số (Hộ)	Tỷ lệ (%)
Giới tính chủ hộ		
Nam	250	62,19
Nữ	152	37,81
Tuổi chủ hộ		
<= 30 tuổi	36	8,96
30 - 40 tuổi	57	14,18
40 - 50 tuổi	104	25,87
50 - 60 tuổi	120	29,85
> 60 tuổi	85	21,14
Trình độ học vấn		
Mù chữ	22	5,47
Tiểu học	108	26,87
Trung học cơ sở	166	41,29
Trung học phổ thông	92	22,89
Cao đẳng - Đại học	14	3,48
Nghề nghiệp		
Trồng trọt	46	11,44
Chăn nuôi	23	5,72
Thủy sản	158	39,30
Phi nông nghiệp	175	43,54
Quy mô hộ		
<= 2 người	30	7,47
2 - 4 người	198	49,25
4 - 6 người	142	35,32
> 6 người	32	7,96

Giới tính chủ hộ là một trong những yếu tố có ảnh hưởng nhất định đến quyết định loại hình sản xuất kinh doanh trong gia đình với tỷ lệ 62,19% chủ hộ là nam giới, điều này phù hợp với truyền thống tại Việt Nam. Mặt khác, quy mô hộ gia đình cũng góp phần rất lớn vào sự đa dạng hóa trong thu nhập, quy mô hộ trong vùng tập trung từ 3 - 6 người (chiếm 84,57%).

4.1.2. Cơ cấu nguồn thu nhập của hộ gia đình tại Đầm Nại

Thu nhập bình quân đầu người của hộ gia đình là 50,316 triệu đồng/ năm, mức thu nhập này tương đối thấp so với mặt bằng chung của toàn tỉnh (thu nhập bình quân đầu người trong tỉnh năm 2022 đạt 76,8 triệu đồng/ người) (Cục thống kê Ninh Thuận, 2023). Trong đó, thu nhập đến từ hoạt động nông nghiệp chiếm

17,72% (8,918 triệu đồng/ năm) trong tổng thu nhập. Mức thu nhập này khá thấp, vì đây là khu vực mà nông nghiệp chủ yếu là nuôi trồng, đánh bắt thủy sản và không thích hợp cho hoạt động trồng trọt, chăn nuôi của hộ. Mặt khác, nguồn thu từ hoạt động phi nông

nghiệp chiếm 82,28% trong tổng thu nhập, trong đó nguồn thu chủ yếu từ làm thuê và buôn bán chiếm 88,21%, có thể thấy các hộ gia đình đã cố gắng cải thiện nguồn thu từ hoạt động làm thuê và buôn bán ở các khu vực khác trong tỉnh (Bảng 3).

Bảng 3. Thu nhập bình quân đầu người của hộ gia đình tại Đầm Nại trong năm 2022

Nguồn thu nhập	Tổng số (1.000đ)	Tỷ lệ (%)
Trung bình	50.316	100
Nông nghiệp	8.918	17,72
Trồng trọt	686	7,69
Chăn nuôi	284	3,18
Thủy sản	7.948	89,13
Phi nông nghiệp	41.398	82,28
Lương CBCNV	3.126	7,55
Công nhân	1.167	2,82
Buôn bán	21.447	51,80
Làm thuê	15.072	36,41
Trợ cấp xã hội	586	1,42

4.1.3. Chỉ số đa dạng thu nhập của hộ gia đình tại Đầm Nại

Giá trị trung bình của chỉ số SID là 0,21 với giá trị nhỏ nhất là 0 và lớn nhất là 0,78 (Bảng 4). Theo Huỳnh Ngọc Chương và cộng sự (2021) giá trị trung bình của SID dành cho nhóm nông hộ của Việt Nam là 0,95; còn theo tính toán của Đầm Thị

Thu Trang (2023) khu vực Duyên Hải Miền Trung có chỉ số SID trung bình là 0,58, điều này phản ánh là mức độ đa dạng hóa thu nhập của các hộ gia đình tại khu vực Đầm Nại là rất thấp và 84,08% hộ gia đình chỉ có một hoặc hai nguồn tạo ra thu nhập (nhóm hộ không đa dạng và nhóm hộ ít đa dạng).

Bảng 4. Mức độ đa dạng thu nhập của hộ gia đình tại Đầm Nại

Mức độ đa dạng	SID	Số hộ (hộ)
Không đa dạng	0,0-0,25	201 (50%)
Ít đa dạng	0,26-0,50	137 (34,08%)
Đa dạng	0,51-0,72	35 (8,71%)
Rất đa dạng	0,76-0,78	29 (7,21%)
SID trung bình = 0,21	SID nhỏ nhất = 0	SID lớn nhất = 0,78

4.2. Mô hình hồi quy các yếu tố ảnh hưởng đến đa dạng hóa thu nhập của hộ gia đình tại Đầm Nại, tỉnh Ninh Thuận

Kết quả ước lượng mô hình hồi quy các yếu tố ảnh hưởng đến đa dạng hóa thu nhập của hộ gia đình tại Đầm Nại, tỉnh Ninh Thuận bằng mô hình hồi quy đa thức với $R^2 = 53,1\%$ ($R^2_{\text{hiệu chỉnh}} = 52,1\%$) và $\text{Prob}(F\text{-stat}) = 0,000$ nhỏ hơn rất nhiều so với mức $\alpha =$

5%, điều này cho thấy sự phù hợp của mô hình hồi quy và các biến độc lập trong mô hình giải thích được 53,1% sự đa dạng hóa thu nhập của hộ gia đình (Bảng 5). Ngoài ra, các kiểm định cho thấy, mô hình không vi phạm các hiện tượng phương sai không đều (kiểm định White), tự tương quan (kiểm định Durbin-Watson) và đa cộng tuyến (kiểm định bằng hồi quy các mô hình bổ sung).

Bảng 5. Kết quả ước lượng mô hình hồi quy

Các yếu tố	Hệ số	P-value
Hằng số	-3,339	
Tuổi chủ hộ (X_1)	-0,010	0,271
Trình độ học vấn (X_2)	0,463**	0,025
Diện tích đất NN (X_3)	0,008	0,262
Số lao động (X_4)	0,388***	0,000
Quy mô hộ (X_5)	0,574***	0,000
Thu nhập từ nông nghiệp (X_6)	0,099*	0,062
Dân tộc (D_1)	0,040	0,474
Nghề nghiệp (D_2)	-0,179***	0,003
R-squared	0,531	
Adjusted R-squared	0,521	
F-statistic	55,57	
Prob(F-statistic)	0,000	
Durbin-Watson stat	1,55	

Ghi chú: ***, **, * lần lượt là mức ý nghĩa 1%, 5%, 10%

Trong mô hình này, các biến như trình độ học vấn, số lượng lao động, quy mô hộ, thu nhập từ nông nghiệp và nghề nghiệp của chủ hộ đều có ý nghĩa thống kê.

Biến trình độ học vấn có ảnh hưởng tích cực đến mức độ đa dạng hóa thu nhập của hộ gia đình, trình độ học vấn của chủ hộ càng cao mức độ đa dạng hóa thu nhập của hộ cũng sẽ tăng lên. Chủ hộ có trình độ học

vấn cao sẽ tiếp cận nhiều kỹ năng và kiến thức mới trong sản xuất, từ đó phân bổ nguồn lao động trong gia đình hợp lý hơn (Hứa Thị Phương Chi và Nguyễn Minh Đức, 2016; Kanwal và cộng sự, 2016; Phạm Tuấn Anh và Nguyễn Thu Hà, 2018). Tuy nhiên, nghiên cứu của Sayedi và Jinjiri (2015); Huỳnh Ngọc Chương và cộng sự (2021), khẳng định trình độ học vấn không

ảnh hưởng đến đa dạng hóa thu nhập của hộ, chủ hộ có trình độ học vấn cao hay thấp đều có những lựa chọn các chiến lược sinh kế khác nhau hay người có trình độ học vấn cao sẽ chuyên môn hóa sản xuất thay vì đa dạng hóa thu nhập nhằm giảm thiểu rủi ro.

Biến số lao động và quy mô hộ có ảnh hưởng đồng biến đến đa dạng hóa thu nhập, khi hộ có nhiều thành viên sẽ có cơ hội tham gia vào nhiều lĩnh vực hoạt động tạo thu nhập. Kết quả này phù hợp với nghiên cứu của Hứa Thị Phương Chi và Nguyễn Minh Đức (2016); Kanwal và cộng sự (2016); Khúc Văn Quý và cộng sự (2016); Diep và Vien (2017); Phạm Tuấn Anh và Nguyễn Thu Hà (2018).

Biến thu nhập từ nông nghiệp cũng có tác động tích cực đến đa dạng hóa thu nhập của hộ gia đình tại Đầm Nai, nhưng lại trái với dấu kỳ vọng, thực tế cho thấy thu nhập trong nông nghiệp của hộ là khá thấp và để cải thiện nguồn thu các hộ gia đình đã tham gia vào các hoạt động làm thuê nhưng chủ yếu vẫn làm thuê trong lĩnh vực nông nghiệp. Trong khi đó, nghiên cứu của Sayedi và Jinjiri (2015); Hứa Thị Phương Chi và Nguyễn Minh Đức (2016) cho thấy biến này không ảnh hưởng đến đa dạng hóa thu nhập của hộ gia đình.

Biến nghề nghiệp trong nghiên cứu này có ảnh hưởng nghịch biến đến mức độ đa dạng hóa thu nhập của hộ. Nghiên cứu thực hiện tại khu vực Đầm Nai, tỉnh Ninh Thuận nên thu nhập trong nông nghiệp của hộ phần lớn đến từ hoạt động nuôi trồng và đánh bắt thủy hải sản trên đầm, do đó mức độ mở rộng tìm kiếm các nguồn thu khác sẽ giảm. Kết quả mô hình phù hợp với nghiên cứu của Đàm Thị Thu Trang (2023) về biến nghề nghiệp của chủ hộ.

Biến tuổi chủ hộ và biến dân tộc không có ý nghĩa thống kê trong việc giải thích mức

độ đa dạng hóa thu nhập của hộ, điều này trái với kết quả của các nghiên cứu trước (Diep và Vien 2017; Phạm Tuấn Anh và Nguyễn Thu Hà, 2018; Huỳnh Ngọc Chương và cộng sự, 2021; Đàm Thị Thu Trang, 2023) nhưng phù hợp với nghiên cứu của Khúc Văn Quý và cộng sự (2016); Hứa Thị Phương Chi và Nguyễn Minh Đức (2016).

Diện tích đất nông nghiệp của hộ không ảnh hưởng đến đa dạng hóa thu nhập của hộ gia đình do hoạt động sản xuất nông nghiệp chủ yếu tại khu vực Đầm Nai là nuôi trồng và đánh bắt thủy sản. Kết quả này cũng giống nghiên cứu của Hứa Thị Phương Chi và Nguyễn Minh Đức (2016) nhưng trái với nghiên cứu của Khúc Văn Quý và cộng sự (2016); Huỳnh Ngọc Chương và cộng sự (2021).

4.3. Đề xuất một số hàm ý chính sách nhằm tăng nguồn thu nhập của các hộ gia đình tại Đầm Nai, tỉnh Ninh Thuận

Từ kết quả nghiên cứu trên cho thấy biến quy mô hộ, trình độ học vấn và số lao động có tác động mạnh đến mức độ đa dạng hóa thu nhập của hộ gia đình tại Đầm Nai, tỉnh Ninh Thuận. Một số khuyến nghị được đề xuất nhằm tăng mức độ đa dạng hóa thu nhập của hộ gia đình tại khu vực Đầm Nai, tỉnh Ninh Thuận như sau:

Đối với hộ gia đình, nguồn lực con người luôn đóng vai trò quan trọng trong việc đa dạng hóa thu nhập của hộ. Do vậy, hộ gia đình cần tạo điều kiện cho các thành viên trẻ được nâng cao trình độ, chủ động tham gia vào các tổ hợp tác trong hoạt động nuôi trồng và đánh bắt thủy hải sản nhằm chia sẻ thông tin, kinh nghiệm trong quản lý phát triển nguồn lợi thủy sản. Đồng thời, hộ gia đình nên có sự phân bổ nguồn lực con người hợp lý nhằm mang lại nguồn thu nhập tốt hơn.

Đối với chính quyền địa phương, đầu tư phát triển đào tạo nghề cho lực lượng lao

động, quy hoạch diện tích mặt nước trong nuôi trồng và khai thác thủy sản của Đầm Nai, củng cố và mở rộng các dịch vụ khác như hoạt động du lịch.

5. Kết luận

Kết quả nghiên cứu cho thấy, thu nhập bình quân đầu người của hộ gia đình là 50,316 triệu đồng/ năm thấp hơn mức thu nhập bình quân chung của toàn tỉnh, chỉ số đa dạng hóa thu nhập trung bình SID là 0,21 hay mức độ đa dạng hóa thu nhập trong khu vực còn rất thấp. Các yếu tố ảnh hưởng đến chỉ số đa dạng hóa thu nhập của hộ gia đình, bao gồm: trình độ học vấn, số lao động, quy mô hộ, thu nhập từ nông nghiệp và nghề nghiệp của chủ hộ. Trong đó, biến quy mô hộ, trình độ học vấn và số lao động có tác động mạnh đến mức độ đa dạng hóa thu nhập của hộ gia đình tại Đầm Nai, tỉnh Ninh Thuận.

Đạo đức công bố

Tác giả đảm bảo các chuẩn mực chung về đạo đức nghiên cứu và công bố khoa học.

Tài liệu tham khảo

- Agyeman, B. A. S., Asuming-Brempong, S. and Onumah, E. E. (2014). Determinants of Income Diversification of Farm Households in the Western Region of Ghana. *Quarterly Journal of International Agriculture*, 53(1): 55-72.
- Alobo Loison, S.H. and Bignebat, C. (2017). Patterns and Determinants of Household Income Diversification in Rural Senegal and Kenya. *Journal of Poverty Alleviation and International Development*, 8(1): 93-126.
- Block, S. and Webb, P. (2001). The dynamics of livelihood diversification in post-famine Ethiopia. *Food Policy*, 26(4): 333-350. [https://doi.org/10.1016/S0306-9192\(01\)00015-X](https://doi.org/10.1016/S0306-9192(01)00015-X)
- Cục thống kê Ninh Thuận (2023). *Báo cáo tình hình kinh tế - xã hội tỉnh Ninh Thuận 2022*. <https://cucthongke.ninhthuan.gov.vn/CTK/1237/30486/40790/72128/Tinh-hinh-Kinh-te---Xa-hoi/Tinh-hinh-kinh-te---xa-hoi-nam-2022-tinh-Ninh-Thuan.aspx>
- Diep, H.T.N. and Vien, H.T. (2017). Determinants of income diversification and its effects on rural household income in Vietnam. *Can Tho University Journal of Science*, 6: 153-162. <http://doi.org/10.22144/ctu.jen.2017.039>
- Đàm Thị Thu Trang (2023). Tác động của đa dạng sinh kế đến thu nhập hộ gia đình ở Việt Nam: Kết quả từ mô hình hồi quy với biến công cụ. *Tạp chí kinh tế và dự báo*, 3: 16-19.
- Đình Phi Hồ và Hoàng Thị Thu Huyền (2010). Một số giải pháp nhằm nâng cao thu nhập của nông hộ vùng Trung du ở tỉnh Phú Thọ. *Tạp chí Phát triển Kinh tế*, 236: 26-30.
- Haggblade, S., Hazell, P., and Reardon, T. (2010). The Rural Non-farm Economy: Prospects for Growth and Poverty Reduction. *World Development*, 38(10): 1429-1441. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2009.06.008>
- Hội đồng Nhân dân tỉnh Ninh Thuận (2023). *Nghị quyết thông qua quy hoạch tỉnh Ninh Thuận thời kỳ 2021-2030, tầm nhìn đến năm 2050*.
- Hứa Thị Phương Chi và Nguyễn Minh Đức (2016). Những nhân tố ảnh hưởng đến đa dạng hóa thu nhập của nông hộ ở vùng đồng bằng sông Cửu Long. *Tạp chí Khoa học Đại học Văn Hiến*, 4(3): 46-55.
- Huỳnh Ngọc Chương, Trần Thị Bảo Ngọc,

- Lê Hoàng Đạt và Nguyễn Thị Hải Yến (2021). Các yếu tố ảnh hưởng đến sự đa dạng hóa sinh kế của nông hộ ở Việt Nam. *Tạp chí phát triển Khoa học và Công nghệ - Kinh tế - Luật và Quản lý*, 6(1): 2073-2082.
- Kanwal, N., Khan, M. A. and Zheng, Z. (2016). Analyzing the determinants of non-farm income diversification of farm households in Peshawar district of Pakistan. *Timisoara Journal of Economics and Business*, 9(1): 33-48. <http://doi.org/10.1515/tjeb-2016-0003>
- Kazmi, S. M. A., Imran, S. M., Nasim, I., and Ayub, M. (2023). Impact of Non-Farm Activities on Income: A Case of Rural Areas of District Bahawalpur. *IRASD Journal of Economics*, 5(1): 120-126. <https://doi.org/10.52131/joe.2023.0501.0115>
- Khúc Văn Quý, Trần Quang Bảo và Hoàng Liên Sơn (2016). Phân tích các yếu tố ảnh hưởng tới sự đa dạng hóa thu nhập của hộ gia đình tại vùng đệm vườn quốc gia U Minh Hạ, Cà Mau. *Tạp chí Nông nghiệp và Phát triển Nông thôn*, 1: 1-11.
- Losch, B., Freguin-Gresh, S., and White, E. T. (2012). *Structural Transformation and Rural Change Revisited: Challenges for Late Developing Countries in a Globalizing World*. Africa development forum, 70985, World Bank Publications.
- Minot, N., Epprecht, M., Tran, T. T. A. and Trung, L. Q. (2006). *Income diversification and poverty in the Northern Upland of Vietnam*. Research Report No. 145, International Food Policy Research Institute, Washington, DC. <http://dx.doi.org/10.2499/0896291480>
- Mzyece, A., and Ng'ombe, J.N. (2020). Does Crop Diversification Involve a Trade-Off Between Technical Efficiency and Income Stability for Rural Farmers? Evidence from Zambia. *Agronomy*, 10(21): 1875. <https://doi.org/10.3390/agronomy10121875>.
- Nguyễn Thanh Nga, Đàm Thị Thu Trang, Nguyễn Thị Tuyết Mai và Trịnh Thị Hường (2022). Ảnh hưởng của đa dạng sinh kế tới thu nhập của nông hộ tại Việt Nam: kết quả từ phương pháp phân tích đa hợp. *TNU Journal of Science and Technology*, 227(12): 86-95. <https://doi.org/10.34238/tnu-jst.6296>
- Phạm Tuấn Anh và Nguyễn Thu Hà (2018). Các yếu tố ảnh hưởng đến mức độ đa dạng hóa thu nhập của các hộ gia đình nông thôn Việt Nam. *Tạp chí khoa học Thương mại*, 121: 2-13.
- Sayed, S. N. and Jinjiri, K. R. (2015). Effect of Socio - Economic Factors on Income Diversification: A study of ASUU-IBB University, Lapai - Niger State. *Abuja Journal of Business and Management*, 1(4): 126-136.
- Tổng cục thống kê (2022). *Báo cáo kết quả khảo sát mức sống dân cư 2022*. <https://www.gso.gov.vn/su-kien/2023/05/thong-cao-bao-chi-ket-qua-khao-sat-muc-song-dan-cu-2022>.
- United Nations (2007). *The Wye Group Handbook: on Rural Household's Livelihood and Well-Being: Statistics on Rural Development and Agriculture Household Income*. New York and Geneva, United Nation.
- Ủy ban Nhân dân xã Tri Hải, huyện Ninh Hải (2022). *Báo cáo tình hình kinh tế xã hội năm 2022*.
- Yamane, T. (1967). *Statistics, an Introductory Analysis* (2nd Ed). New York, Harper and Row.